

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

POVZETKI PREDAVANJ

MEDNARODNEGA ZNANSTVENEGA SREČANJA

**ob 25. obletnici podpisa Slovensko-madžarskega sporazuma o
zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v
Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v
Republiki Sloveniji**

Ljubljana, Cankarjev dom

6. november 2017

Milan Brglez

Zaščita tradicionalnih in novih manjšin v vrtincu vzpenjanja družbene nestrpnosti v 21. stoletju

Ko se je pred dvema desetletjema začel razmah premišljevanja in raziskovanja človekovih pravic, si ni nihče zamišljal, da bi se lahko dvajset let pozneje svet znašel v tako nepredvidenih okoliščinah, ki bi postavljale pod vprašaj celo ključna dognanja postopnega razvoja prava človekovih pravic, ki smo jim bili priča vse od konca druge svetovne vojne. Danes se žal nahajamo v svetu, kjer človekove pravice niso samoumevne in jih pod vprašaj postavlja predvsem vsakodnevna praksa. Živimo v svetu, kjer je biti »drugačen« in hkrati »svoj« izziv in razumljeno kot privilegij namesto kot pravica. V svetu, ki je postal svet instant receptov in standardizacije, obstaja težnja vse različnosti ukalupiti v enoten sistem razmišljanja in delovanja. V takem svetu manjšine – najsibodi tiste, ki so razumljene kot tradicionalne ali nove – niso dobrodošle, saj motijo ustaljeno formo in predvidene vzorce obnašanja. Pritiski in izzivi dobe globalizacije niso razlog za brezup, temveč predstavljajo nujo in priložnost za to, da vprašanje pravic manjšin ovrednotimo na novo, pri čemer se moramo osredotočiti tudi na nove trende, ki se razvijajo v mednarodni skupnosti. Nuja po ponovnem in posodobljenem razmisleku o vprašanju varstva manjšin se kaže ob naraščajoči družbeni nestrpnosti, pred katero si ne smemo zatiskati oči, če želimo ohraniti človekove pravice kot enega izmed ključnih civilizacijskih dosežkov. Ne nazadnje so splošne in univerzalne človekove pravice, ki pripadajo vsem ljudem, močno povezane z zgodovinskim razvojem pravic manjšin. Boj za pravice manjšin je deloma utrl pot človekovim pravicam, deloma pa sta se oba sistema razvijala vzporedno ter sta danes močno prepletena. Že zato vprašanje, ki ga moramo nasloviti, ni »ali« temveč »kako« ravnati z družbeno nestrpnostjo oz. se nanjo odzivati? Je opozarjanje nanjo dovolj? Kaj se dogaja z novimi manjšinami, ki niso več primarno vezane na etnično vprašanje, ampak se bolj osredinjajo na osebne okoliščine posameznika (spolna usmerjenost, rasa, spol, ipd.)? Kakšen je odnos med človekovimi pravicami in pravicami, ki izbirajo iz instrumenta varstva manjšin, če jih analiziramo skozi prizmo prenosa od kolektivnih pravic k pravicam posameznika? Kaj je treba narediti, ko pride do trka kolektivnih in individualnih pravic na manjšinski ravni? In še bi lahko naštevali. A vsa navedena vprašanja se umeščajo v čas in prostor, v katerem živimo. Ker pa je posvet namenjen 25-letnici sporazuma med Slovenijo in Madžarsko, velja osvetliti tudi vprašanje odnosa obeh držav do obeh manjšin. Ju razumemo kot ostalino preteklosti ali kot povezovalni element za izgradnjo dobrih odnosov v prihodnje? Kako odreagiramo na nestrpnost do pripadnikov madžarske skupnosti pri nas in do naše na Madžarskem? Sta Slovenija in Madžarska skupaj in vsaka zase razvili primerne instrumente za odziv na nestrpnost do pripadnikov obeh narodnih skupnosti? Na navedena vprašanja bom skušal v svojem vabljenem predavanju tudi odgovoriti.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Miran Komac

Predstavitev slovensko-madžarskega bilateralnega sporazuma o varstvu narodnih manjšin

Vsebina bilateralnega sporazuma je opravljena skozi analizo modela varstva narodnih manjšin v Sloveniji. Analiza je zgrajena na raziskovalnem vprašanju, ki sprašuje, kako skladen je sporazum z ureditvijo narodno manjšinskega varstva v Sloveniji in kje so, če so, največje odklonskosti od postavljenega zaščitnega modela v Sloveniji.

Sporazum pripravljen tako, da zagotavlja narodnim manjšinam: a) pravico do priznanja, b) pravico obstoja, c) pravico do pripadnosti določeni narodni manjšini in pravico do ustrezne zaščite.

Pravica do *ustrezne zaščite* je podrobneje razdelana v okviru tako imenovanih *kompensacijskih pravic*. Različni viri navajajo različno zbirko posebnih pravic, relativno zaokrožen seznam pravic bi bil nekako naslednji: a) raba jezika manjšin; b) pravica do izobraževanja; c) pravica do informiranja; d) pravica do lastnega kulturnega razvoja; e) pravica do svobodnih stikov; f) pravica do rabe narodnih simbolov, g) pravica do ekonomskega razvoja in pravica do *soodločanja pripadnikov manjšin* v zadevah, ki zadevajo uresničevanje t. i. kompensacijskih pravic.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Szilágyi Imre

A rendszerváltozás utáni első magyar kormány három fő külpolitikai célt tűzött ki maga elé: az ország szuverenitásának helyreállítását az európai és transzatlanti integrációba való becsatlakozáson keresztül, a szomszédsági kapcsolatok új alapokra helyezését, valamint a határon túli magyarok kisebbségi jogainak védelmét. A magyar politika számára ezek az elemek egyformán fontosak ugyan, de egyik vagy másik - a megvalósíthatóság esélyei alapján - időnként előtérbe kerülhet. Így, bár az egymást követő kormányok nem mindig ugyanarra az elemre helyezték ugyan a hangsúlyt, de ezt a hármas célkitűzést lényegében valamennyi eddigi kormány megtartotta. A célok megvalósítása azonban természetesen nem csupán a magyar kormányok szándékán múlott, hanem a szomszédos országok által követett politikán is. Egyáltalán nem a véletlennek, hanem a kitűzött célok és az értékrendek hasonlóságának köszönhető, hogy e célok megvalósítása éppen magyar-szlovén viszonylatban vezetett a leggyorsabban, és a legteljesebb mértékben sikerre. Ezt mutatja, hogy a két ország igen gyorsan, már 1992-ben megkötötte a kisebbségvédelmi egyezményt, illetve a barátsági és együttműködési szerződést. A többi szomszéddal vagy csak később sikerült megkötni ezeket az egyezményeket, vagy nem sikerült olyan, mindkét felet egyaránt kielégítő megoldást találni, mint a szlovén-magyar kétoldalú kapcsolatokban.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Petra Roter

Čezmejno sodelovanje in dvostranski odnosi: priložnosti in pasti varstva narodnih manjšin na bilateralni ravni

Prispevek obravnava varstvo narodnih manjšin na bilateralni ravni, ki je v sedanjem večnivojskem režimu za varstvo narodnih manjšin prepoznana kot zelo pomembna: dobri dvostranski odnosi namreč omogočajo lažje upravljanje manjšinskih vprašanj in posledično boljši dostop pripadnikov manjšin do manjšinskih pravic. V ta namen tudi Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin v 17. in 18. členu vzpostavlja normativni okvir za varstvo narodnih manjšin tudi na bilateralni ravni. Nemoteni čezmejni stiki pripadnikov narodnih manjšin in dvostransko sodelovanje držav, tudi v obliki sklepanja dvostranskih sporazumov o prijateljskih odnosih in varstvu manjšin, so prepoznani kot pomemben vidik varstva manjšin v mednarodni skupnosti. Ta vidik namreč lahko omogoči pripadnikom narodnih manjšin boljši dostop do manjšinskih pravic. Toda 20-letna praksa implementacije določil Okvirne konvencije je tudi pokazala, da varstvo manjšin na bilateralni ravni nikakor ni enostavno, enoznačno in brez pasti. Cilj tega prispevka je tako analizirati priložnosti in pasti varstva manjšin na bilateralni ravni. Prispevek najprej obravnava bilateralno raven v okviru večnivojskega mednarodnega režima za varstvo manjšin, načela bilateralnega varstva manjšin in norme, ki jih vzpostavlja Okvirna konvencija, nato pa se osredotoči na prakso uresničevanja norm v državah pogodbenicah Okvirne konvencije. Slednja temelji na analizi mnenj Svetovalnega odbora, ki skrbi (z Odborom ministrov) za nadzor nad implementacijo Okvirne konvencije. Analizo dopolnjuje tudi praksa Visokega komisarja za narodne manjšine Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, ki je pred skoraj desetimi leti izdal niz priporočil o narodnih manjšinah v meddržavnih odnosih, in sicer na podlagi njegovih izkušenj s preprečevanjem konfliktov, ki lahko nastanejo med državami tudi zaradi manjšinskih vprašanj.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Mitja Žagar

Manjšine v odnosih med državami in bilateralni sporazumi: Manjšinske pravice kot individualne in kolektivne pravice

Manjšine, manjšinske pravice in manjšinsko varstvo so pomembne teme v mednarodnem sodelovanju in odnosih med državami, ki so manjšine in manjšinske teme v zgodovini pogosto zlorabile in jih obravnavale kot problem. Po drugi svetovni vojni in koncu hladne vojne se pogled spreminja, zato lahko manjšine postanejo dejavnik dobrih odnosov in sodelovanja med državami. To potrjujejo sporazumi o varstvu narodnih manjšin med Avstrijo in Italijo, Dansko in Nemčijo ter Madžarsko in Slovenijo. Bilateralni sporazumi so ob globalnih, kontinentalnih in regionalnih političnih in pravnih dokumentih viri, ki določajo mednarodne okvire in standarde manjšinskega varstva. Čeprav nacionalni in mednarodni dokumenti manjšinske pravice obravnavajo pretežno kot individualne pravice pripadnikov narodnih manjšin, se vse bolj uveljavlja spoznanje, da imajo te pravice tudi svojo kolektivno dimenzijo.

Ključne besede: bilateralni sporazumi, pravice in varstvo narodnih manjšin, standardi manjšinskega varstva, individualne in kolektivne pravice, vključevanje in integracija

Minorities in international relations and bilateral agreements: Minority rights as individual and collective rights

Minorities, minority rights and protection are important topics in international cooperation and relations between states that, historically, have often misused them and treated them as a problem. After WW II and the Cold War such views have been changing, enabling minorities to become a (f)actor of good relations and cooperation between states. Bilateral agreements on protection of national minorities between Austria and Italy, Denmark and Germany as well as Hungary and Slovenia confirm such development. In addition to global, continental and regional legal and political documents, bilateral agreements establish international standards and framework of minority protection. Although national and international documents treat minority rights predominantly as individual rights of persons belonging to minorities, it is being recognized that they also have their collective dimension.

Keywords: bilateral agreements, rights and protection of national minorities, standards of minority protection, individual and collective rights, inclusion and integration

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Vizi Balázs

Az anyaállamok szerepe a nemzetközi jogban a kétoldalú kisebbségvédelmi egyezmények fényében

Az 1990-es évektől vált jelentőssé a kétoldalú szerződések szerepe a kisebbségek nemzetközi védelmében. Az általános jellegű jószomszédsági szerződésekben vagy külön kisebbségvédelmi megállapodásokban jellemzően a kölcsönösség elve tükröződik a szerződő államok között. Az egyes országokban azonban nagyon eltérő lehet a kisebbségek helyzete, lélekszáma, az anyaállammal való kapcsolati rendszere. Miként illeszkednek az egyoldalú anyaországi intézkedések a kétoldalú szerződésekhez? Sokszor az anyaállamok szerződéses kereteken kívül biztosítanak kulturális, oktatási vagy akár gazdasági támogatást a szomszédos országban élő kisebbségeiknek. A kétoldalú szerződések helyett inkább a nemzetközi jog általános elvei irányadóak az ilyen intézkedésekre, ahogy az Európa Tanács Velencei Bizottsága vagy az EBESZ Kisebbségi Főbiztosa is hangoztatta. Az anyaállami szerepvállalás legitimitása sokszor vitatott, a kétoldalú szerződéses mechanizmusok rendszerint nem alkalmasak ezen viták rendezésére. Az ilyen vitákat legtöbbször az alkalmi politikai alkuk oldják csak fel az államok között. Ezen felül az európai integráció, főként az Európai Unió bővítése további lehetőségeket nyithat az anyaországok számára, amely a kétoldalú kapcsolatokra is hatással lehet a kisebbségek honos államával.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Romana Bešter in Janez Pirc

Predstavitev dela bilateralne komisije: analiza zapisnikov zasedanj komisije (1995–2016)

Prispevek predstavlja rezultate analize zapisnikov zasedanj slovensko-madžarske mešane komisije za manjšine. Analiza zajema zapisnike komisije od njenega prvega zasedanja leta 1995 do 16. zasedanja leta 2016. Najprej je predstavljena struktura zapisnikov in njeno spreminjanje skozi leta. Sprva so bile v začetku zapisnikov podane ocene o uresničevanju priporočil komisije iz preteklega zasedanja, v drugem delu zapisnikov pa so bila podana priporočila za nadaljnje ukrepe. V obeh delih so bili zapisniki razdeljeni v tematske sklope, kot npr. splošna vprašanja, področje šolstva, kulture in informiranja. Omenjena struktura se je začela spreminjati leta 2007, tako da novejši zapisniki vsebujejo le še priporočila. Prispevek se osredotoča na pojavnost tem, ki jih je obravnavala komisija. Teme so analizirane po devetih vsebinskih sklopih: izobraževanje, kultura, mediji, raba jezika, politično-upravno področje, prometna infrastruktura in čezmejni stiki, gospodarstvo, versko področje ter znanstveno-raziskovalno delo. Podlaga za analizo so bila naslednja raziskovalna vprašanja: katere teme je obravnavala komisija, v katerem obdobju so bile obravnavane, kdaj (če) so bile razrešene ter ali se pojavljajo sorodne teme pri manjšinskih skupnostih v obeh državah.

Ključne besede: bilateralni sporazum, Slovenija, Madžarska, narodne manjšine

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Katalin Munda Hirnök

Pogled pripadnikov slovenske narodne manjšine na Madžarskem na bilateralni sporazum

Prispevek predstavlja rezultate intervjujev z voditelji slovenske narodne manjšine, ki so sodelovali na zasedanjih slovensko-madžarske mešane komisije za manjšine in odmeve nanje v časopisu Porabje. Akterji slovenske narodne manjšine so v intervjujih spregovorili o temah, ki so se skozi čas pojavljale na zasedanjih, izpostavili so dosežke na različnih področjih družbenega življenja in opozorili na nerešene probleme. Rezultati analize kažejo visoko stopnjo strinjanja glede pomena bilateralnega sporazuma za ohranjanje in razvoj slovenske narodne manjšine. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, je odigral pomembno vlogo pri posredovanju informacij o delu slovensko-madžarske mešane komisije za manjšine. Omenjeni medij je redno poročal o zasedanjih, občasno o pripravah nanje in objavljajal intervjue s člani komisije z obeh strani meje. Na straneh časopisa smo zasledili kritične, včasih tudi politične zapise v zvezi s pomembnimi področji manjšinskega življenja (šolstvo, versko življenje, slovenski radio, mejni prehodi), ki so bili predmet obravnave na zasedanjih komisije.

Ključne besede: bilateralni sporazum, Slovenija, Madžarska, slovenska narodna manjšina, časopis Porabje

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Attila Kovács

Pogled pripadnikov madžarske narodne skupnosti v Sloveniji na bilateralni sporazum

Prispevek na podlagi člankov o zasedanjih slovensko-madžarske mešane komisije, ki so bili objavljeni v *Népújság*, tedniku madžarske narodne skupnosti v Sloveniji ter globinskih intervjujev z bivšimi predsedniki Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti, krovne politične organizacije Madžarov v Sloveniji, predstavlja pogled pripadnikov madžarske narodne skupnosti v Sloveniji na bilateralni sporazum. Analiza je pokazala, da so pogled madžarske narodne skupnosti na bilateralni sporazum določali predvsem aktualni problemi skupnosti. V več kot dvajsetletnem obdobju delovanja mešane komisije so stališče madžarske skupnosti v Sloveniji določali predvsem projekti oziroma dejavnosti na področju izobraževanja, kulture, rabe jezika, gospodarstva ter povezovanja obmejnih območij.

Ključne besede: Slovenija, Madžarska, madžarska narodna skupnost, bilateralni sporazum, Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost